

Kasznia, Agnieszka

"Teoria chaosu a filozofia", Michał Tempczyk, 1998 : [recenzja]

Studia Teologiczne 16, 383-384

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

cją kultury antycznej. Mało „gdzie” widać tak jasno, że średniowiecze było naturalną kontynuacją starożytności i jej rozwinięciem, a nie zaprzeczeniem. Najpełniej dowodzi tego rozdział o źródłach. Sposób wyjaśniania świata stał się chrześcijańskim, ale nie stracił pod względem wartości. Średniowiecze nie zakopowało żadnego z talentów klasycznych, a nawet je pomnożyło. Mariaże typu Arystoteles-Akwina czy Platon-Augustyn, dały więcej pożytecznej wiedzy niż hermentyczne światy muzułmański czy chiński.

W pewnym momencie przygotowywania tej recenzji zabrakło mi potwierdzenia występującej w książce informacji. Informacji tej, dotyczącej Arystotelesa, nie znalazłam ani u Tatarkiewicza (gdzie Arystoteles „zajmuje” 18 stron), ani w „Krótkiej historii filozofii” Solomona i Higginsa (12 stron maczkim), ani w słowniku encyklopedycznym filozofii „Collinsa”, a dopiero w wąskiej kolumnie biograficznej ukazującej się encyklopedii popularnej „Życie świata” (konkurencyjnej obok „Świata wiedzy”). Irytuje mnie, że tak istotnej informacji, jak stanowisko jednego z największych filozofów w sprawie ustroju państwa nie znalazłam w dobrych podręcznikach filozofii. Zarazem potwierdza się moja wstępna opinia, że książka Gillian Rosemary Evans zawiera dość informacji, by stać się elementarnym selektywnym podręcznikiem, a w każdym razie pomocą w studiach historii filozofii i teologii średniowiecza.

Nie mam nic do dodania poza tym, że polecam ją przeczytać każdemu, kogo interesuje filozofia i teologia.

Katarzyna Barańska

Michał Tempczyk, *Teoria chaosu a filozofia*, Warszawa, Wydawnictwo CiS 1998

W ciągu ostatnich trzydziestu lat rozwinęła się w nauce nowa teoria i dziedzina badań, która zmieniła dotychczasowe poglądy na temat porządku i poznawalności świata. Nazwano ją teorią chaosu i uznano za rewolucję naukową, nowy punkt widzenia na przewidywalność i ład, ukazujący nie znane wcześniej ograniczenia ludzkiego poznania.

Owa rewolucja jest tym ważniejsza, że obejmuje całą naukę, wszystkie jej typy, od nauk szczegółowych do filozofii. Dlatego jest przedmiotem wielu badań i filozoficznych analiz. Powstała już niejedna praca naukowa przedstawiająca i wyjaśniająca teorie chaosu. W natłoku publikacji zabrakło takiej, która w przystępny sposób wyjaśniałaby jej matematyczny aparat i solidnie tłumaczyła główne pojęcia.

W bieżącym roku nakładem wydawnictwa CiS ukazała się książka Michała Tempczyka pt.: „*Teoria chaosu a filozofia*”, prezentująca filozoficzne implikacje teorii chaosu. Wydana została w cyklu: „*Nauka u progu trzeciego tysiąclecia*”, co już określa jej charakter i w pewien sposób ją nobilituje, gdyż seria ta zawiera hipotezy i teorie, które będą miały decydujący wpływ na rozwój nauki po roku 2000, a opracowane są przez najwybitniejszych uczonych, profesorów, noblistów.

Michał Tempczyk jest profesorem Instytutu Filozofii i Socjologii PAN. Jego specjalność to metodologia nauki i filozofia nauk przyrodniczych, głównie fizyki. W ostatnich latach zajmował się właśnie teorią chaosu i jej filozoficznymi konsekwencjami. Opublikował na ten temat szereg artykułów i książek. Ostatnia z nich jest wydana trzy lata temu pozycja: „*Świat harmonii i chaosu*”. W niej prof. Tempczyk tłumaczył znaczenie porządku i ładu rozumianego na różne sposoby oraz nowy obraz zjawisk, opierający się na opisie ich nieliniowości i nieporządku.

Najnowsza książka napisana została z myślą o, nie do końca zorientowanym w temacie teorii chaosu, czytelniku. Zawiera gruntowne wyjaśnienie samej teorii, co jest rzeczą niezwykle trudną, ponieważ ze względu na interdyscyplinarny charakter i zastosowanie w wielu dziedzinach, niemożliwe jest jej kompletne zdefiniowanie ze wszystkimi aspektami.

Autor przedstawia najpierw obszar badań, rozwój nowej teorii na tle wcześniejszej wiedzy o świecie, na tle newtonowskiej mechaniki klasycznej, gdzie świat to uporządkowany schemat, rządzony określonymi prawami, z przewidywalnymi reakcjami na zmiany.

W dalszych częściach książki zaprezentowane zostało zastosowanie teorii chaosu w tych dziedzinach filozofii, na które miała największy wpływ, i w których wywołała najwięcej dyskusji. Nie pominięto tu także związanej z nową teorią ontologii, która - choć nie wzbudza tylu dyskusji - jest nie mniej niż epistemologia istotna dla nauki i kształtowanych przez nią poglądów.

Książka jasno i przejrzysto przedstawia okoliczności powstania teorii chaosu, jej przewrotowy charakter i wpływ na pojęcie porządku świata. Wyjaśnia w konkretny sposób najprostsze, ale jednocześnie najważniejsze pojęcia, przez co jest zrozumiała nie tylko dla wąskiego grona naukowców. To, a także zamieszczony na końcu książki słownik czynią z niej rzetelne kompendium wiedzy dla studentów kierunków przyrodniczych i filozoficznych. Zsyntetyzowane, poukładane wiadomości, mnogość ciekawych przykładów i przystępny, żywy, miejscami nawet dowcipny język sprawia, że książka ta jest nie tylko solidnym podręcznikiem, ale również doskonałą lekturą dla tropicieli naukowych nowinek i miłośników książek popularnonaukowych.

Agnieszka Kasznia